

УДК 339.97:65.014.1

СВІТОВІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ПІДПРИЄМСТВ

О. А. Сущенко

Запорізький національний технічний університет

вул. Жуковського, 64, м. Запоріжжя, 69063, Україна. E-mail: helen210376@gmail.com

Розглянуто перебіг сучасних глобалізаційних процесів, зокрема, проблематику циклічності економічного розвитку. Проаналізовано вплив поточних кризових явищ на розвиток зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств. Обґрунтовано взаємозв'язок та визначено напрями трансформації зовнішньоекономічних зв'язків підприємств. Окреслено загрози розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств в період кризи. Визначено структурні особливості української зовнішньої торгівлі, що відображають структуру конкурентних переваг вітчизняних підприємств. Обґрунтовано дуалістичну природу виникнення трансформацій на підприємстві, яке здійснює зовнішньоекономічну діяльність. Показано, що трансформація є одночасно причиною і результатом зовнішньоекономічної активності суб'єкта господарювання.

Ключові слова: глобалізація, трансформація, циклічність, зовнішньоекономічна діяльність.

МИРОВЫЕ ГЛОБАЛИЗАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ И ТРАНСФОРМАЦИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ ПРЕДПРИЯТИЙ

Е. А. Сущенко

Запорожский национальный технический университет

ул. Жуковского, 64, г. Запорожье, 69063, Украина. E-mail: helen210376@gmail.com

Рассмотрены особенности протекания современных глобализационных процессов, в частности, проблематика цикличности экономического развития. Проанализировано влияние текущих кризисных явлений на развитие внешнеэкономической деятельности предприятий. Обоснована взаимосвязь и определены направления трансформации внешнеэкономических связей предприятий. Выявлены угрозы развитию внешнеэкономической деятельности предприятий в период кризиса. Определены структурные особенности украинской внешней торговли, отображающие структуру конкурентных преимуществ отечественных предприятий. Обоснована дуалистическая природа возникновения трансформаций на предприятии, осуществляющем внешнеэкономическую деятельность. Показано, что трансформация является одновременно причиной и результатом внешнеэкономической активности субъекта хозяйствования.

Ключевые слова: глобализация, трансформация, цикличность, внешнеэкономическая деятельность.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Сучасний розвиток світової економіки характеризується зростанням рівня взаємозалежності національних економічних систем, нарощенням темпів глобалізації, активізацією зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів господарювання. Процеси глобалізації та інтернаціоналізації обумовили формування єдиного глобального світового господарства. Це призвело до того, що на світову економіку та систему міжнародних економічних відносин загалом у все більшому ступені поширюються всі властивості ринкової економіки як системи, що самоорганізується. При цьому достатньо слабким виявляється регулювання поточних процесів, що призводить до певної невизначеності, нестабільності, криз та ін. Така властивість є головним системним чинником ризику розвитку світової економіки та зовнішньоекономічних зв'язків її суб'єктів в умовах глобалізації.

Теоретико-методологічні питання поширення глобалізації та її впливу на світову й національну економіку є предметом дослідження цілого ряду зарубіжних і вітчизняних вчених різних шкіл і напрямів. Особливий внесок у сучасну економічну науку зробили дослідження глобалізаційних процесів Т. Левіта, Ф. Фукуями, К. Омас, Дж. Стігліца, Дж. Перратона, Д. Гелда, С. Глаз'єва, Р. Фатхутдинова і ін. Дослідженнями та аналізом структурних зрушень займалися

І. Шумпетер, Я. Кронрод, О. Ланге, О. Красильников, О. Бузгалін та ін. Фундаментальний аналіз національної економіки та дослідження впливу глобалізації на розвиток зовнішньоекономічних зв'язків її суб'єктів здійснено в роботах А. Гранберга, П. Хаггета, Р. Фіндлі, М. Кастельса, Л. Абалкіна, М. Чумаченка, А. Гальчинського, М. Долішнього, Ю. Макогона та ін.

Однак, незважаючи на широке коло питань, що є об'єктом досліджень, слід відзначити, що загальнотеоретичні та практичні аспекти глобальних зрушень в контексті активізації зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів господарювання не є достатньо вивченими. Актуальність процесів активізації зовнішньоекономічної діяльності підприємств, необхідність її ефективного розвитку та позитивної трансформації в умовах глобальних зрушень визначають важливість подальших досліджень даної проблематики.

Відповідно до цього метою статті є дослідження особливостей розвитку та визначення специфіки й напрямів трансформації зовнішньоекономічних зв'язків підприємств в умовах глобалізації.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Трансформаційні перетворення економіки України та інтернаціоналізація виробництва підштовхнули вітчизняних суб'єктів господарювання до

активізації їхньої зовнішньоекономічної діяльності й визначили їх як повноправні структурні складові світового господарства. Очевидно, що для досягнення результативності означеної діяльності необхідним є урахування основних тенденцій та закономірностей розвитку світового господарства, вихідні положення його економічного розвитку.

Економічний розвиток – це багатфакторний процес, який відображає як еволюцію господарського механізму, так і зміну на цій основі економічних систем. Разом з тим, це суперечливий і складний процес, який не може здійснюватися прямолинійно, по висхідній лінії. Розвиток проходить нерівномірно, має періоди зростання та спаду, кількісні та якісні зміни в економіці, позитивні та негативні тенденції. Саме циклічний характер розвитку світової економічної системи, її коливання між спадом та підйомом є причиною, яка визначає напрям економічного росту.

З розвитком суспільства та національних економік й переходом до індустріального виробництва, економічний ріст прийняв циклічний характер. Циклічність – це форма руху національної економіки та світового господарства в цілому, що передбачає зміну революційних і еволюційних стадій розвитку економіки, економічного прогресу. При цьому вона виражає нерівномірність функціонування різних елементів національного господарства. Закономірно відзначити, що циклічність є найважливішим фактором економічної динаміки розвитку. З точки зору законів діалектики циклічність – це рух процесу по спіралі, що характеризує її як прогресивну форму розвитку. Кожний цикл має свої фази і свою тривалість. Характеристики фаз неповторні у своїх конкретних показниках, вони є оригінальними як в історичному, так і в регіональному аспектах [1].

Більшість сучасних економістів вивчають причини циклічності через аналіз внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливають на характер циклу, його тривалість, специфіку проявів окремих фаз.

Дослідженням проблем циклічності економічного розвитку займалися такі відомі вчені як Н. Кондратьєв, Л. Мендельсон, С. Меншиков і Л. Клименко. Окремо слід відзначити Л. Дедова, Ю. Ейсснер, в роботах яких досліджується структура господарства та пояснюється специфіка криз в окремих країнах [1].

Існують зовнішні та внутрішні фактори, які впливають на розвиток національних економік та обумовлюють характерні риси економічних циклів. До зовнішніх факторів можуть бути віднесені об'єктивні та суб'єктивні обставини, які викликають періодичну повторюваність економічних явищ і які знаходяться поза економічною системою:

- війни, революції, та інші політичні потрясіння;
- відкриття крупних родовищ золота, урану, нафти та інших цінних ресурсів;
- освоєння нових територій і пов'язана з цим міграція населення, коливання чисельності населення планети;
- потужні прориви в технології, винаходи та

інновації, які дозволяють радикально змінити структуру суспільного виробництва.

Внутрішні фактори притаманні самій економічній системі, і вони можуть викликати як підйоми, так і спади економічної активності через певні проміжки часу. Серед них виділяють:

- фізичний строк служби основного капіталу (рухомого та нерухомого);
- особисте споживання, скорочення або зростання якого впливає на обсяг виробництва та зайнятості;
- інвестування, тобто вкладення коштів у розширення виробництва, його модернізацію, створення нових робочих місць;
- економічну політику держави щодо виробництва, попиту та споживання [1].

Економічні цикли (цикли ділової активності) означають коливання економічної активності, рух виробництва від початку попереднього до початку чергового кризового спаду. Кожен з економічних циклів унікальний, але водночас усім їм притаманні певні загальні риси, передусім однакова послідовність фаз циклу: піднесення; спад або криза (рецесія); депресія; пожвавлення. На різних етапах економічного розвитку суспільства і за різних конкретних умов відтворення цикл і його фази проявляються по-різному.

Головною фазою циклу вважають кризу (спад, рецесію, скорочення ділової активності). Вона ніби підводить підсумок попередньому циклу і відкриває новий цикл. Головні особливості кожного циклу (його загальна тривалість, співвідношення між окремими фазами) визначаються перш за все характером і глибиною кризи. Без кризи не було б циклу, оскільки саме періодичне повторення кризи надає економічному відтворенню циклічного характеру.

Однак, розглядаючи кризу як вирішальний момент циклу, не можна ігнорувати інші його фази. В кожній фазі циклу містяться умови її перетворення в іншу фазу, і, отже, увесь розвиток циклу заснований на саморусі. Економічна криза – це більш або менш регулярно повторювані тимчасові падіння виробництва, що виникають внаслідок порушення економічної рівноваги. Вона характеризується порушенням макроекономічної рівноваги, розбалансуванням взаємодіючих структур; перевиробництвом з наступним падінням обсягів виробництва, нагромадженням товарних мас в оптовій торгівлі; падінням товарних цін; зростанням безробіття, збільшенням незайнятих виробничих потужностей; падінням рівня реальної заробітної плати, інших доходів, прибутків підприємств, життєвого рівня населення та ін.

Скорочення виробництва у період кризи триває доти, поки не буде встановлена рівновага, тобто відповідність попиту та пропозиції, припинення кризового падіння та розсіювання товарних запасів відбувається внаслідок зниження цін, виробничих потужностей і товарних запасів (у вартісному вираженні), а також шляхом посилення вивозу товарів на зовнішні ринки. Після цього кризове падіння припиняється, а економічна система

входить у фазу депресії [1].

Сама структура сучасних циклів також трансформувалася, спостерігається розмитість меж між фазами, випадіння окремих фаз (після кризи, наприклад, може одразу розпочатись пожвавлення). Період повторюваності криз скоротився спочатку з 10–14 до 5–7 років, а сьогодні кризові явища повторюються через 1–2 роки й охоплюють нові і різні галузі (нематеріальне виробництва, індустрію відпочинку тощо). Частішими та серйознішими за своїми наслідками стають нециклічні коливання, сукупність яких вивчена недостатньо, а отже, відсутні ефективні методи їх регулювання. Фактично, світ з періодичністю 10–12 років переживає цикл криз, характерних для капіталістичного виробництва.

Вплив кризи при цьому може мати як негативний, так і позитивний характер. Так, відповідно до положень синергетичної теорії, з одного боку, системна криза свідчить, що вичерпано ресурси колишніх джерел розвитку відповідної системи та руйнівні процеси набули превалюючого характеру, а, з іншого боку, дезорганізація створює нові можливості для нової організації, задіяння процесу самоорганізації [2, с. 113].

Криза, що має місце останнім часом у світовій фінансово-економічній системі, суттєвим чином вплинула на зовнішньоекономічну діяльність вітчизняних підприємств та вимагає відповідного реагування з боку системи її управління. Серед найбільш вагомих явищ слід виділити кризу у банківському секторі, у першу чергу, єврозони, що спричинила суттєву зміну інтенсивності та спрямованості міжнародних фінансово-кредитних та інвестиційних потоків. До того ж, становлення глобальних ринків та модифікація світових ринків відповідно до міжнародних центрів стійкого економічного зростання обумовлюють необхідність розробки відповідного трансформаційного та управлінського впливу щодо забезпечення глобальних конкурентних переваг вітчизняних суб'єктів зовнішньоекономічного сектора відповідно до поточних конкурентних викликів.

Необхідним є утримання за зовнішньоекономічним фактором економічного розвитку характеристики основного каталізатора економічного зростання підприємств, регіонів та держави в цілому. Однак, слід зазначити, що у разі збереження поточних тенденцій розвитку зовнішньоекономічної діяльності та пропорцій зовнішньоекономічного сектора, означений фактор може перетворитися на інгібітор економічного зростання.

Серед основних вад та загроз при цьому слід виділити такі [3]: низький рівень конкурентоспроможності вітчизняної продукції, що по деяких напрямках продовжує знижуватися. При цьому традиційні джерела підтримки та формування конкурентних переваг вітчизняних виробників, як-то: дешева та кваліфікована робоча сила, економія на розвитку соціальної сфери, використання спадкового науково-технічного та виробничого потенціалу – є майже вичерпаними та вже

починають генерувати негативний синергетичний ефект;

сировинна орієнтація експорту та його низькотехнологічна складова містять потенційні загрози одночасно поточного та стратегічного характеру. У короткостроковій перспективі падіння доходності цієї статті експорту зумовлюється поточними кризовими явищами у світовій економіці, суттєвим зниженням попиту на сировину внаслідок уповільнення темпів економічного зростання, загострення міжнародної конкуренції та посиленням позицій Китаю на цих ринках. У довгостроковій перспективі зниження запасів сировинних ресурсів призведе до розвитку заміщуючих виробництв, що також призведе до стабілізації або падіння світових цін на цих ринках;

незначна частка високотехнологічної продукції у загальній структурі експорту внаслідок вкрай низького рівня інноваційної активності вітчизняних суб'єктів господарювання (згідно з Глобальним інноваційним рейтингом Україна займає 63 місце серед 143 країн за оцінками інноваційної активності 2014 р.), високого рівня зношеності основних засобів, використання застарілих технологій та загальної технологічної відсталості промисловості.

При цьому слід враховувати, що означені процеси, хоча по суті і є окремими трансформаційними механізмами впливу, але ж вони не діють ізольовано один від одного. Тому будь-який трансформаційний процес, незалежно від рівня та масштабу його протікання, потребує зваженої адекватної реакції з боку управління зовнішньоекономічної діяльності підприємства на всіх стратифікаційних рівнях її здійснення.

Слід зазначити, що кожен з етапів розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні, їх трансформація відповідно до змін умов та чинників зовнішнього та внутрішнього середовища її здійснення супроводжуються відповідними змінами та трансформацією підходів до управління зовнішньоекономічною діяльністю вітчизняних підприємств.

Відповідно до цього, при формуванні підходу до управління ЗЕД підприємств з урахуванням впливу різного роду трансформаційних процесів слід враховувати, що в процесі загальноекономічних трансформаційних перетворень в Україні сформувалася модель економічного розвитку, що характеризується високим рівнем відкритості економіки по відношенню до зовнішньої торгівлі: обсяг експорту відносно ВВП країни останніми роками коливається в діапазоні 54–82%. У цьому сенсі економіка України на сьогоднішній день є більш ніж у два рази відкритішою до зовнішнього світу, ніж середньостатистична, значно більш відкрита, ніж економіки розвинених європейських країн-членів ЄС або порівнянна з нею (за масштабами та загальною структурою економіки Польщі). Так, при експортній квоті ВВП, яка майже вдвічі вище за середній рівень по ЄС, Україна має лише біля 5% від середнього рівня ЄС експорту на душу населення [4].

Таким чином, спостерігається суттєвий

дисбаланс між розвитком зовнішньої торгівлі та внутрішнього ринку України. Результатом такого дисбалансу є надмірна зовнішньоторговельна залежність економіки при незначному потенціалі залучення іноземних інвестицій, а отже, і проблематичність, при збереженні існуючих структурних пропорцій, забезпечення високих темпів розвитку економіки на тривалу перспективу.

На сьогодні процес включення України у систему світового господарства супроводжується формуванням несприятливої структури експорту, а отже, й малоперспективної моделі міжнародної спеціалізації. Основні її риси пов'язані з тим, що Україна концентрується на поставках на міжнародні ринки товарів та послуг (харчові продукти, руди, метали, передусім чорні), що є відносно малодинамічними та, як вже вказувалося, такими, що мають тенденцію до зменшення їхньої частки у глобальному продажі товарів та послуг [5].

У той же час для українського експорту характерними є вкрай мізерні поставки на високодинамічні ринки, що визначають перспективи світової економіки (телекомунікаційне обладнання, ІТ-технології, комерційні послуги), тобто на ринки, що відрізняються неціновими формами конкуренції та підвищеною стабільністю конкурентних переваг. Такі структурні особливості української зовнішньої торгівлі відображають структуру конкурентних переваг вітчизняних підприємств, однак є стратегічно програшними для країни. Їх слід кардинально змінити в процесі подальших ринкових трансформацій [5].

Таким чином, для забезпечення стійкого зростання та позитивних трансформацій і відповідних структурних зрушень необхідна великомасштабна модернізація, спрямована на розвиток експортоорієнтованих виробництв готової продукції із високою доданою вартістю, зменшення залежності від сировини та енергоносіїв, спрямування значних інвестицій на оновлення основного капіталу, пріоритетний розвиток ІТ-сектору та зростання інноваційної активності.

Одним з напрямів такої модернізації є диверсифікація національної економіки, тобто відхід від домінування одного або декількох секторів та створення нових конкурентоспроможних секторів економіки. Слід враховувати, що процес диверсифікації національної економіки представляє собою надзвичайно складне та комплексне завдання, вирішення якого представляє собою довготривалий процес. Як свідчить світовий досвід, багатьом країнам доводилося активно відходити від залежності окремих галузей та створювати нові галузі, сектори, кластери: Фінляндія – активний комплексний розвиток ІТ-сектора, Індія, Китай, Японія, Корея – комплексна промислова політика, Саудівська Аравія – розвиток сектора послуг та ін. [4].

Тим не менш, позитивний світовий досвід диверсифікації економіки та здійснення відповідних трансформацій не надає готових рішень і необхідним є розробка власного ефективного сценарію диверсифікації національної економіки та,

відповідно, зовнішньоекономічної діяльності, виходячи із стартових умов та механізмів, що склалися на поточний момент. До того ж, враховуючи спрямованість даного дослідження, слід говорити про необхідність формування ефективного механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств та практичної складової його впливу на різні форми означеної діяльності з метою забезпечення її трансформуючого впливу на соціально-економічний розвиток країни.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємств є пріоритетним напрямом економічної політики будь-якої держави, оскільки створює всі необхідні умови для забезпечення гідного позиціонування країни у світовій економічній системі, формування її ефективних зовнішньоекономічних відносин та забезпечення припливу іноземного капіталу в економіку. Однак при цьому слід враховувати, що сучасні глобалізаційні та інтернаціоналізаційні процеси якісним чином вплинули на характер та напрями зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Зовнішньоекономічні відносини, що формуються в умовах означених процесів, сприяють адаптації всіх задіяних суб'єктів до зовнішніх глобальних процесів, оптимізуючи зовнішні та внутрішні взаємозв'язки та їхній вплив на діяльність підприємств.

ВИСНОВКИ. Для підприємства зовнішньоекономічна діяльність є одним із основних засобів забезпечення стійких конкурентних переваг на зовнішніх та внутрішніх ринках шляхом формування ефективних зовнішньоекономічних зв'язків, залучення інвестиційних ресурсів, поглиблення спеціалізації та раціонального використання всіх видів ресурсів. Однак, при цьому, специфічні умови функціонування підприємств на зарубіжних ринках та трансформація їхньої діяльності відповідно до нових завдань і зовнішньоекономічних пріоритетів потребують формування й запровадження спеціалізованих методів та інструментарію управління.

Спроможність та готовність підприємства до створення ефективної системи управління зовнішньоекономічною діяльністю є значною перевагою в умовах загострення конкуренції й становлення глобальних ринків.

Функціонування в сучасних умовах вимагає від підприємства використання всіх його специфічних властивостей та системних характеристик, що дозволяють йому адаптуватися до змін зовнішнього середовища та визначають спроможність до ефективної внутрішньої трансформації.

Здійснення такої трансформації має на меті досягнення відповідного рівня ефективності зовнішньоекономічної діяльності з урахуванням особливостей глобалізаційних та інтернаціоналізаційних процесів. Таким чином, неминучість внутрішньої трансформації підприємства зумовлюється існуванням складного рівня взаємозв'язків між станом зовнішнього середовища підприємства, його внутрішнім середовищем та відповідною траєкторією розвитку,

зміна яких вимагає своєчасної адаптації підприємства, його напрямів та цілей розвитку до нових умов.

Глобальні зрушення та високий рівень динамізму зовнішніх ринків дедалі частіше ініціюють проведення трансформацій на вітчизняних підприємствах зовнішньоекономічного сектора. Як правило, нові можливості або, навпаки, труднощі, що з'являються в процесі здійснення зовнішньоекономічної діяльності, продукують виникнення проблем, вирішити які відомими методами поступового її вдосконалення не представляється можливим. Тоді й з'являється потреба в здійсненні відповідних трансформаційних процесів на підприємстві. Звідси витікає дуалістична природа виникнення трансформацій на підприємстві, яке здійснює зовнішньоекономічну діяльність. Тобто трансформація є одночасно причиною і результатом зовнішньоекономічної активності суб'єкта господарювання. З одного боку, розширення сфери діяльності підприємства, вихід його на зовнішні ринки, освоєння випуску інноваційної продукції потребує проведення відповідних трансформацій зовнішньої та внутрішньої структури підприємства, його бізнес-процесів та ін. з метою забезпечення спроможності підприємства здійснювати зовнішньоекономічні операції. З іншого боку, для того, щоб втриматися та закріпитися на зовнішніх ринках, що відрізняються високим ступенем волатильності та ризикованості, встояти перед глобальними зрушеннями, сформувати та забезпечити глобально-орієнтовані стратегічні конкурентні переваги, підприємству необхідно здійснювати трансформації відповідно до напрямів, видів та специфіки його зовнішньоекономічної діяльності.

Таким чином, поштовхом для трансформації можуть бути різні мотиваційні механізми та стимули, як-то: необхідність зміни форм та методів здійснюваної зовнішньоекономічної діяльності внаслідок глобальних зрушень або кризових явищ на зовнішніх ринках, зниження рівня конкурентоспроможності підприємства внаслідок ситуаційної зміни конкурентного середовища, поява нових можливостей внаслідок сприятливої глобальної кон'юнктури, можливих злиттів та поглинань та ін. Все це вимагатиме проведення відповідних трансформаційних процесів на підприємстві.

Тобто можна зробити висновок, що розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств та її управління є тісно пов'язаними із коеволюційними

процесами взаємозв'язаного протікання трансформаційних та глобалізаційних процесів у світовій та національній економічних системах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Комарницький І. Ф. Економічна теорія: Навч. посіб. – Чернівці: «Буковина», 2006. – 334 с.: [Електронний документ]. Режим доступу: http://buklib.net/component/optioncom_jbook/task,view/Itemid,36/catid,58/id,40.
2. Луговий В. І. Закономірності, принципи та фактори вибору у науковому пізнанні процесів державотворення // Державне управління в Україні: реалії та перспективи: зб. наук. пр. / В. І. Луговий, В. Д. Бакуменко, В. М. Князев; [за ред. В. І. Лугового, В. М. Князева]. – К.: НАДУ, 2005. – С. 7–21.
3. Сущенко О. А. Особливості управління зовнішньоекономічною діяльністю вітчизняних підприємств в системі сучасних світогосподарських відносин / О. А. Сущенко // Тенденції розвитку національного та міжнародного бізнесу в XXI ст.: матеріали наук.-практ. конф., 25–26 квіт. 2013 р. – Луганськ: «Ноулідж», 2013. – С. 144–146.
4. Бузько І. Р. Циклическое развитие мировой экономики и концептуальные основы формирования стратегии опережающего инновационного развития Украины / И. Р. Бузько, Е. А. Сущенко, А. А. Наден // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2007. – № 5. – С. 336–340.
5. Сиденко В. Макроструктурні зрушення в українській економіці у контексті інтеграційних процесів [Електронний ресурс] / В. Сиденко, І. Крючкова. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/ECONOMICS/makrostrukturni_zrushennya_v_ukrayinski_u_ekonomitsi_u_konteksti_integratsiynih_protseviv.html
6. Сущенко О. А. Зовнішньоекономічна діяльність та трансформаційні процеси на підприємстві / О. А. Сущенко // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2012. – № 15(186). Ч. I. – С. 193–199.
7. Річна фінансова звітність підприємств [Електронний ресурс] / Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України. Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://smida.gov.ua>. – Заголовок з екрану.
8. Статистична інформація [Електронний ресурс]: база даних / Державна служба статистики України. – Електронні дані. – Київ, 2014. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

THE WORLD GLOBALIZATION PROCESSES AND TRANSFORMATION OF FOREIGN ECONOMIC RELATIONS OF THE ENTERPRISES

E. Sushchenko

Zaporozhye National Technical University

vul. Zhukovskogo, 64, Zaporizhzhya, 69063, Ukraine. E-mail: helen210376@gmail.com

The features of contemporary globalization processes, in particular the problems of the cyclical nature of economic development are considered. The impact of the current crisis on the development of the enterprises' foreign economic activity are analysed. The interrelation and main transformation trends of the enterprises' foreign economic ties are defined. The main threats to the development of foreign economic activity of the enterprises during the crisis are determined. The structural features of the Ukrainian foreign trade reflecting the structure of competitive advantages of

national enterprises are revealed. The dualistic nature of the transformation in the enterprises which perform a foreign economic activity is proved. It is shown that the transformation is both a cause and a result of foreign economic activity of a business entity.

Key words: globalization, transformation, cyclicity, foreign economic activity.

REFERENCES

1. Komarnitskyi, I.F. (2006), *Ekonomichna teoriya: navch. posib.* [Economics], «Bukovina», Chernivtsy, Ukraine:available at: http://buklib.net/component/optioncom_jbook/task_view/Itemid,36/catid,58/id,40 (accessed March 15, 2015).
2. Lugovyi, V. I. (2005), “Laws, policies and factors in the selection processes of state scientific knowledge”, *Derzhavne upravlinnya v Ukrainy: realyi ta perspektyvy*, pp. 7–21.
3. Sushhenko, O. A. (2013), “Features of foreign economic activity of domestic enterprises in the system of modern world economic relations”, *Tendencyi rozvytku nacionalnogo ta mizhnarodnogo biznesu v XXI st.: materyaly nauk.-prakt. konf.*, [Trends in national and international business in the XXI century. Materials scientific-practic. Conf.], Lugansk, Noulidzh, April 25–26, 2013, pp. 144–146.
4. Buzko, I. R. (2007), “Cyclical development of the world economy and conceptual bases of formation of a strategy of advancing innovation development of Ukraine”, *Visnik Ternopylskogo nacionalnogo ekonomichnogo universitetu*, no. 5, pp. 336–340.
5. Sidenko, V. “Macrostructural changes in the Ukrainian economy in the context of integration processes”, available at: http://gazeta.dt.ua/ECONOMICS/makrostrukturni_zrushennya_v_ukrayinskiy_ekonomitsi_u_konteksti_integratsiynih_protseviv.html (accessed March 15, 2015).
6. Sushhenko, O. A. (2012), “Foreign economic activity and transformation processes in the enterprise”, *Visnik Shidnoukrainskogo nacionalnogo universitetu imeni Volodimira Dalya*, no. 15 (186), part I, pp. 193–199.
7. Stock market infrastructure development agency of Ukraine, available at: <http://smida.gov.ua>. (accessed March 15, 2015).
8. Statistical information, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed March 15, 2015).

Стаття надійшла 20.04.2015